

de afgescheidenen in Nederland echter onduidelijk. Hoewel afgescheiden emigranten op den duur veelal kozen voor de Christian Reformed Church, maakte de afgescheiden kerk in Nederland geen uitgesproken keuze tussen een van beide Amerikaanse gereformeerde kerkgenootschappen.³ Hierbij speelde mee, dat vanuit beide kerken diverse malen pogingen werden ondernomen de breuk te herstellen. Ook ten tijde van de reis van Bavinck en Wielenga in 1892 waren hierover in Amerika weer besprekingen gaande en zij preekten in beide kerkgenootschappen en overlegden met beide partijen.

In verband met de kerkelijke verwickelingen van de naar Amerika geëmigreerde afgescheidenen was het interessant dat de Nederlandse afgescheiden kerken zich een maand voordat beide theologen naar Amerika vertrokken, hadden verenigd met de kerken van de Doleantie van 1886, een tweede gereformeerde uittocht uit de Hervormde Kerk, onder leiding van dr. Abraham Kuyper (1837-1920). Bavinck had namens de afgescheidenen over deze vereniging onderhandeld. In april 1892 had Bavinck nog in het Amerikaanse theologische tijdschrift *The Presbyterian and Reformed Review* geschreven, dat het resultaat van de besprekingen onzeker was, maar in juni van dat jaar was de Nederlandse onderneming geslaagd: 'Contrary to almost universal expectation', schreef Bavinck later, 'nay, notwithstanding the hopes and the avowed opposition of many from without, the union itself was concluded.'⁴ Met zijn komst naar Amerika bracht Bavinck voor de gereformeerde Amerikanen de hoop mee dat ook bij hen zo'n wonder zou geschieden en dat niet, zoals de Amerikaanse kerkhistoricus John H. Kromminga het stelde, een van beide huwelijkspartners de ander bij het altaar in de steek zou laten.⁵

Er waren voor deze Amerikanen overigens meer redenen om Nederland als voorbeeld te beschouwen, want kerkelijk en theologisch waren ze voor 1900 goeddeels afhankelijk van Nederland.

Bavincks twee Amerikaanse vrienden Henry Elias Dosker (1855-1923) en dr. Geerhardus Vos (1862-1949) bijvoorbeeld waren beide Nederlander van geboorte, maar doceerden respectievelijk aan het Western Theological Seminary te Holland, één van de opleidingsinstituten van de Reformed Church in America, en aan de Theologische School van de Christian Reformed Church te Grand Rapids. Dit was geen toeval. Eerder was Herman Bavincks vader, de afgescheiden predikant J. Bavinck (1826-1909), tot tweemaal toe benoemd geweest tot hoogleraar te Grand Rapids. Hij had beide keren bedankt, maar nu was begin juli Wielenga beroepen als vierde hoogleraar aan deze School. Hij bezocht Noord-Amerika mede om er kennis te maken met de gereformeerde kringen in Michigan en Iowa en af te wegen of hij te Kampen zou blijven doceren, dan wel naar Grand Rapids zou emigreren.⁶ Hoewel Bavincks naam vandaag als theoloog en historische figuur bekender is dan die van zijn reisgenoot, was deze dus destijds in ieder geval voor kringen uit de Christian Reformed Church in aanleg een interessanter bezoeker.

De oriëntatie op Nederland werd nog versterkt door twee andere zaken: ten eerste de herleving van het Nederlandse calvinisme in de laatste helft van de negentiende eeuw onder aanvoering van Kuyper en van Bavinck. Bavinck omschreef dit zogenaamde neocalvinisme als een geestelijke stroming, die 'met een eigen karakter en physionomie optreedt niet alleen in kerk en theologie, maar ook in maatschappij en staat, in kunst en wetenschap. Wortel en beginsel van dat calvinisme is de belijdenis van Gods volstreekte souvereiniteit.'⁷ Niet alleen voor de Nederlandse immigranten, maar ook voor de kring van het presbyteriaanse Princeton Theological Seminary was het neocalvinisme een vuurtoren in de nacht van afvalligheid en ongelof.⁸ En vervolgens werd de oriëntatie op Nederland versterkt doordat de calvinistische groepen niet altijd aansluiting zochten of vonden bij de Amerikaanse cultuur. In de eerste plaats ontnam het feit dat de